

Hayat

*Hayata. daima hayata.. dün-
yaya daha çok hayat katalım!...*

Nietzsche

Cilt I. 30 Eylül 1929. Sayı:140

Müşahade:

Köylü İktisadiyatı

İstatistik Umumî maddürlü-
ğünün neşrettiği külliyyatın dör-
düncüsünde nüfusumuzun dörtte
üçünden fazlasının köylü oldu-
ğunu görmekteyiz. Filhakika
Mösyö Jakar nahiye ve köyler-
deki nüfusumuzu 5,480,000 i
kadın olmak üzere 10,354,000
olarak tesbit etmektedir. Geriye
kalan 3305000 kişi de, 1595000 i
kadın olmak üzere, şehirlidir.
Bu demografi vaziyeti Türkiye
iktisadiyatı mesnedinin doğru-
dan doğruya köylü iktisadiyatı
olduğunu sarahaten göstermek-
tedir.

Diğer taraftan 14,000,000
halkımızın gene bu istatistik-
lerde 7,000,000 dan fazlasının
da kadın olduğunu görmekteyiz.

Şu halde umumî iktisat vaz-
iyetimizi tetkika başlarken vaz-
edecğimiz sualler kendiliğin-
den taayyün etmektedir: Türki-
ye de köylü ve kadın sayı ne
suretle kullanılmakta ve bur-
dan ne neticeler alınmaktadır?

Köylülerimizle temas eden-
lerin hemen ekserisi bilirler ki
köylünün çektiği sıkıntı kendisine
lâzım gelen istihsal vasıtalarını
temin etmek müşkülâtından

ileri geliyor. İstihsal vesaiti
meyanında belli başlıcası da
sermaye ve binaenaleyh kredi
meselesidir. Gene görgülerimizle,
işittiklerimizle biliriz ki köylü
kendisine lâzım gelen krediyi
çok defa %200 pahasına bile
tedarik edememektedir. Mem-
leketimizde hiç bir istihsal sa-
hası bilmiyoruz ki %20den fazla
irat getirebilsin. Vasatî olarak
bunu hatta %12 ye kadar
tenzil etmek lâzım gelir. %20
ile kredi bulan köylünün normal
kazancı o'an %12 ve azamî
%20 ile bu farkı nasıl karşı-
layabildiğini çok derin ve
esaslı surette düşünmek zaru-
retindeyiz.

Bu fark ya toprağının sa-
tılmasile, ya öküzlerini elden
çıkarmak ve ya gelecek seneler
üzerinden gene felaketli bir
tasfiyeye tabi olacak borçlarla,
yahut köylüye yalnız çok ba-
sit bir gıda temin ederek
başkaları hesabına azamî istis-
mar edilen sayı ile karşılanmak-
tadır. Köylü, toprağını veya
öküzünü satarsa bir ocak yıkı-
lacak, bir iktisadî hücre mahv-
olacak, ve binnetice iktisat sa-

hamız daha darlaşmış buluna-
caktır. Sayinden istifade ede-
miyen köylünün vaziyeti de
tamamen aynıdır.

İktisadî refahımızın belli baş-
lı mübeşşirleri, yıkık köylerin
yavaş yavaş imara doğru gitme-
leri, köylü kıyafetinin düzelme-
ğe başlaması ve nihayet bir iki
sene kuraklığa tahmmül ede-
bilecek köylü tasarrufunun
meydana gelebilmesinden iba-
rettir.

Şehirlerimizin vaziyeti doğ-
rudan doğruya köylerin ve köy-
lülerin iktisadiyatına merbut
bulunduğu için bunların irae
edecekleri vaziyet herhangi bir
şekilde makûs surette tezahür
eder, ve yahut biri sabit iken
diğeri ilerlerse Türkiye iktisadi-
yatında hakikî servet esaslı
surette çoğalmış addedilemez.
Vaziyetin izahı nihayet servetin
mahalden mahale, elden ele
tebeddül etmekte veya toplan-
makta olması ile izah edilebilir.

Umumî refahın mütenasip
tezayüdü görülüyor ki istihsal
vasıtalarının, başta kredi olmak
üzre, demokratlaşması, yani tah-
sil gibi köylünün önüne götü-
rülmesi ile kabildir.

Batumda

Sabah oldu. Bizimle geceyi geçirenler de çağırılıp gittiler. Bizim için daha cevap bekliyorlardı. Vapurda dışarı çıkmağa mezun olan sadece kumandandı. O da baş vurmadık yer bırakmadı. O gün kaçacak olan vapur bizim için bir gün daha hareketini geciktirdi.

İşin fenası; biz, yiyecek, içecek bulamaz olmuştuk. Batum Türkiye şebbenderliğine haber yollamak istedik, buna kimse'nin cesareti yoktu. Ara sıra girip çıkan canta memurlarına biraz yiyecek ısmarladık: Ben getiririm! behanesi ile para almadan savuştu, bir daha da görünmedi. Aç, mahbus, fakat neş'eli bir tarzda, bir dürlü içine giremediğimiz bu açip memlakete uzaktan bakıp duruyorduk.

Aartık telaş vapurun kumandanına düşmüştü.

Bizimle konuşuyor; Ne yapacağız, biz ya'n, mutlaka hareket etmeliyiz! diyordu. Ne mümkün. Bırakırlarsa, biz ne olacağız? Ne içeri, ne dışarı! Tiflisten, Bakûden cevap gelecek! O geceyi de vapurda geçirdik. Artık, bizim de canımıza tak demişti.

Bu içine girilmez memleketin ne gibi kıymet ve meziyetleri vardı ki bu nazarı istignayı gösterebiliyordu?

Biz bu düşüncelerle yeni bir sabahı karşılarken Azerbaycanlı arkadaş gülümseyerek gelmişti: Haydi çıkıyoruz, Bakû-

dan cevap geldi! dedi. Adamcağızın yüzü gülmeğe başlamıştı. Günlerdenberi kapı önünde hazır duran eşyamızı, aç kurt gibi sa dıran bir sürü ermeni hamal kapışmağa başlamıştı.

Bir zabitle iki nefer etrafımızda duruyor, bizimle gelen muallim ailesi de kulpsuz eski sepetinden kırık testisine kadar ne arsa, eline geçeni bir hamala tutuşturuyordu. Önümüzde yeni bir sahne açılıyordu. Kaptan ve kumandanla vedalaşarak vapurdan inerken, günlerdenberi vapura girmeye hazırlanan yolcular da, yarı hiddet, yarı hayretle, kendilerini bu luzumsuz beklemeğe mecbur eden lizlere bakışarak vapurun merdivenlerini tırmanmağa çalışıyorlardı.

Biz; iki üç gündür içinde geçen hadiselere bihaber olarak uzaktan seyrettiğimiz tahta barakalara doğru götürdüler. Eşyalarımız da oraya getirildi. Azerbaycanlı dostumuz ermeni hamallarla garip bir Türkçe ile muhabbete girişmişti. Hamallar her çıkardıkları şey için bir Türk lirası istiyorlardı! Kulpu kırık bir yemiş sepeti de, çatlak bir su testisi de, eski bir şemsiye parçası da, bizim arkadaşın mahut lekeli sandığı da, hep birer liraya vapurdan karaya çıkıyordu. Kırk ermeni, zavallı Azerbaycanlıyı ortaya almış, o nazenin şivele-ri ile sık boğaz ediyorlar, sah-

neyi uzaktan seyreden bolşevik nefer ve zabitleri de gülümseyorlardı. Ortalıkta bir tarife patırtısıdır gidiyordu:

— Ne isterdin pulsuz çıharaydık!

Azerbaycanlı arkadaşımız hemen arkasından paltosunu çıkarak: İnsan soyuyorsunuz alın da! Diye paltoyu heriflere uzatınca şışaladılar. İrar lüzum olmadığını, çünkü fazla naz etmiyeceklerini, üste de paltodan olacağını pek iyi bilen Azerbaycanlı, paltosunu giyerek zabite doğru ilerledi:

— Tarife nedir! dedi. O taş kesilmiş gibi durmuş aldır mayordu. Biz içeri girdik, kadın, erkek ayrı ayrı bölmelere sokulduk. Masa başında oturan iki zabıt kalkarak yanımıza yaklaştı, ayakta neferlere de Rusça bir şeyler söyledi. Üstümüz aranacak imiş! İçinde, Batumda ve Bakûda bazı zatlara verilecek mektuplarla, bazı kimselerlerin adresleri yazılı kâğıtlar, yine bazı adamlara gönderilmiş fotoğraflarla pasaport nüfus kayıdı ve para buluan cüzdanla, saat, kalem, mendil ve saire ne varsa hepsini masanın üzerine bıraktık. İki zabıt benimle arkadaşım doktoru, bir nefer de diğer arkadaşımızı aramağa başladılar. Bu arkadaş aslen Azerbaycanın Şeki şehrinden iken küçükken İstanbul'a gelmiş'i. On altı sene kadar okumuş, hoca olmuş ve okumuştur; çocukluğunda öğrendiği

Rusçayı çatra patra konuşuyor, bunu da kendisi için bir imtiyaz telakki ediyordu. Nefer, eline geçen bir hatıra defterinin yazılı sahifalarını cayır cayır yırtarken o, bolşevikliğin insanî ve iktisadî kıymetlerinden bahsederek nefere yaramağa, defteri kurtarmağa uğraşıyordu. Zabitler bize sordular: Bunlarda ne var?

Tercümanla cevap verdik: Vesikalar, para ve gördükleriniz!

Uzun boylu araştırmağa, nedense, lüzum görmediler.

O kuş uçurmayan çekadan biz mektup resim ve saire kaçarmıştık. Bunun da yegâne sebebi telaşsızlığımız ve lakaydîmiz idi. Diğer arkadaşımız çırpınıp: Bunda bir şey yok! dedikçe şüphe uyandırıyor, defter gittikçe Nasrettin hocanın kuşuna dönüyordu.

Sıra eşyalara geldi. Barakaların arkasındaki meydana dizilmiş olan eşyalarımızın yanına gittik. Yeni bir hamal sürüsü ile karşılaştık. Batumda hamallık sanatı ermenileri ihtisasları altında olduğu anlaşıyordu. Çünkü bunlar da ermeni idiler.

İpler kesiliyo, sandıklar, sepetler açılıyor, ne var ne yoksa ortaya, topraklar üstüne yayılıp dökülüyor, didim didiklemiyordu. Aralıkta bir gaze parçası, bir kitap hakkında, zabitler arasında, ciddî ve ehemmiyetli bir müzakere geçiyor. Kitap müsadere ediliyor, gazete parçalanıyordu. Sandıklardan çıkan eşyayı, kendi teakküleri-göre, bir aileye çok fazla ve lüzumsuz gören neferler zabitlere göstererek ne yapacaklarını soruyorlardı. Bir kardeş memlekete davet ile getirilen

bu misafirlerin eşyalarına dokunmakta kim bilirce gibi bir mahzur gören zabitler pekte musadere cihetine gitmek istemiyorlardı. Valnız içlerinden biri, hanımlarımızdan birini göstererek: Madama, gelinmi gidiyor! dedi. Suali bize tercüme ettikleri zaman kendim zi tutamamış, kahkahayla gülmüştük.

Bu acip araştırma işi bitmişti. Söylenildiğine göre pekte kol y bitmişti. Bunu adeta bir nevi iltifat gibi gösteriyorlardı. Çünkü bolşevik cümhuriyetler ne giren ve çıkanların tabi tutuldukları bu muamele hakkında ki rivayetler efsanler teşkil ediyormuş! Büyük bir parlantayı yuttuğu duyulan bir yahudiye bir bardak hint yağı içip oturağa oturttukları, kadınları çıplak soyarak en aranmayacak yerlerini aradıkları anlatılıyor, bin bir vak'a sayılıyordu. Biz çok ucuz kurtulmuştuk. Sandıklarımızı çözüp bağlayan hamalalara da bir az soyulmak, vaporda, trende okumak için yanımızda taşıdığımız bir iki kitap ve mecmuayı feda edivermekle yakamızı sıyırmıştık.

Artık serbest idik! arabalarımız Batumun palmiyelerle iki geçeli süslenmiş sokaklarında bizi otele doğru koşturuyordu. Bizi götüren Azerbaycanlı, Fransız otele ineriz demişti. Otel Türkiye şehbenderliği civarında imiş. Bir müddet yolları dolaştıktan sonra kapısında süngülü neferler dolaşan bir büyük binanın önünde durduk. Fransız oteli burası imiş. Arkamıza döndük, öteki arabalar meydanda yoktu, eşya arabalarını da gözden kaybetmiştik.

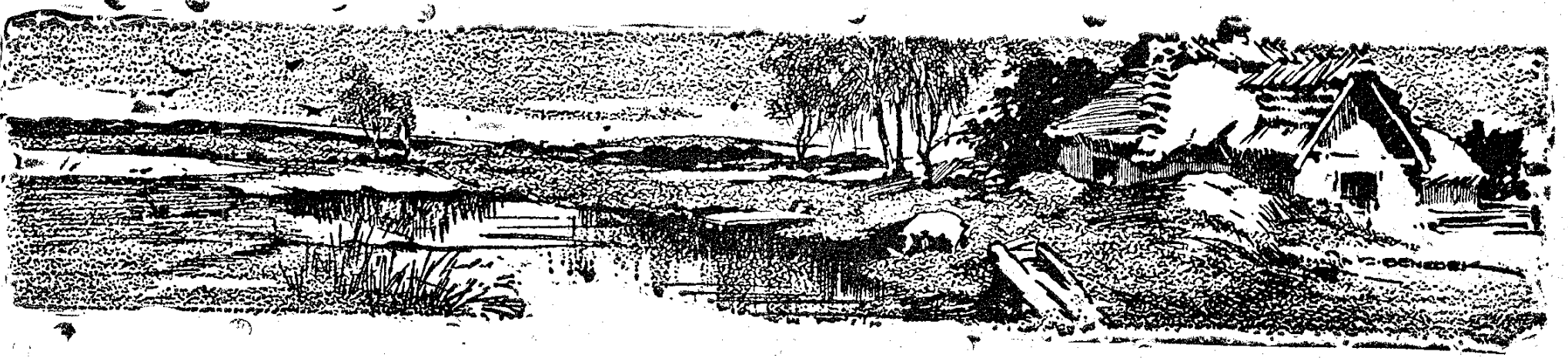
— Biz inelim de, onlarda gelir dedik.

Dolaşan neferler: yasak dediler! burası asker işgalindedir.

Otel asker işgalinde idi, hem de sade fransız oteli değil işe yarar, oturulur gibi olan bütün oteller asker işgalinde idi! Şimdi ne yapacaktık?! Arabacılar da sabırsızlanıyorlardı:

İslâmiye otele gidelim! dediler. Biz hemen inip dinlenmek, günlerden beri hafif zarif yemeklerle avuttuğumuz midelerimizi tatlıbederek bir yer arayorduk. Burası, isterse İslâmiye olsun, isterse imaniye olsun gidelim! dedik arabalar yürüdü. Bir az sonra, oldukça bozuk düzen yollardan geçerek duvarları fazla örtülmüş bir kapunun önünde durduk. Etrafı taşla örtülmüş, kitabe taşının üstüne çirkin bir sülüs yazı ile "islamiye," yazılı bir yafta takılmış kapıdan giriyorduk, diğer arabalar da göründü. Batumda başka boş otel bulunmadığı için arkadaşlarla buluşmakta gecikmemişik. Hep beraber eğri büğrü renksiz bir taş merdivenden çıktık, büyük bir kahve salonuna girdik. Burası otelin umumî salonu daha doğrusu kahve ve kıraathanesi idi. Otelin dar bir aralık üzerine açılan karanlık odaları hemen tamamı ile tutulmuştu. Eşyamızı yığacak karanlık ambarımsı bir oda bulduk. Tavan arasındanb ozma bir aralığa yatılacak bir oda diye gösteriyorlardı.

Kurkuluksuz merdivenini çık-mak bile her yiğite müyesser olamayacak kadar maharete muhtaç görünen bu odacığın hiç birimiz gözümüze kestirmemiştik. Bizi, bir çok aralıklardan dolaştırı dolaştırı eski, tahta bir merdivenden indirip

1929 "Goncourt,,unun birincisi

Bir romandan parçalar

1928 senesi (Goncourt) mükâfatını Mösyö (Maurice Costantin Weyer)'in "Bir adam mazisi üzerine eğiliyor,, isimli eseri kazandı. Fransada fevkalade rağbet kazanan bu eserden bir kaç sahife tercüme ediyoruz:

Kanadaya muhaceret eden "Monge,, ismindeki genç Fransız, hayvan beslediği Kanada çayırlarını terk ediyor ve ormanda yerleşerek çiftçi oluyor. Etrafında İrlandalı, İskoçyalı aileler var. Bu çiftlik şehirlerden çok uzaktadır. Monge İrlandalı bir kızı "Hannah,,ı sever. "Archer,, isminde bir İngiliz genci "Hannah,, ile nişanlıdır. "Hannah,, Monge için nişanı bozar. Kış gelmiştir. Monge, evlenmeden evvel, yerlilerden kürk satın almak için kızağı ile şimale hareket eder.

"Paul Durand,, ismindeki diğer bir Fransız, "Hannah,,ın hemşiresi ile nişanlıdır. (Paul)'de onunla hareket eder. Avdette (Paul Durand) ölür, (Paul)'ün ölümünü anlatan aşağıdaki parça, kita-

bahçe bozuntusu tozlu bir meydanın sonunda fahta perdelerden yapılmış bir ayrı daireye götürdüler. Küçük tahta bir kapıdan girilen bu daire bir aralık üzerine iki geçeli açılmış kapılar ile âdeta büyükçe bir deniz hamamını andırıyordu. Yapacak bir şey kalmamıştı. Hemen bu localara dağıldık.

ismail Hikmet

bını en güzel, en heyecanlı yerlerinden biridir.

Uyandığım zaman ateş sönmeye yüz tutmuştu, bir kaç kuru odun parçası, doğan günün yarı aydınlığında küçük mavi, portakal rengi alevler uçuşturdu.

(Paul)'ün başı biraz ağırlaşmıştı: Magd! Ah, bu kız onu hakikaten kendine bendetmişti. "Gözleri hiç bir şey görmiyen adam! git, rüyada bile ahmak yüzünü göreceksin!... Ben biraz yemek istiyorum,,

Köpekler ihtimamla donmuş balıklarını dağıttım. Elinde kırbaç bekçi vazifesini görüyordum. Hayvanlar, en ufak dikkatsizliğimden derhal istifadeye amade bir surette, yan gözle beni gözetliyorlar ve hırsla etleri paralıyordu. Penbe ağızlarında kurşuni renkte bir hamur parlıyordu. Köpekleri yedirdikten sonra ateşe bir kaç odun attım ve bir gün evvel terkettiğimiz hamulemizi aramaya gittim.

Tam zamanında avdet ettim; ruzgâr, karı kazımaya oturmuş bir işçi gibi idi ve sert, yakıcı, ince bir toz alçaklarda

uçuyordu. Bu tozun biraz sonra yükseleceğini, arzın karlı satışından hayatı silip süpüreceğini biliyordu. İhtimal kurtlar da barınmak için karların içine gömülmek istiyceklerdi. Evet bu, yırtıcı ve zalim bir fırtına başlangıcı idi. İçimde uzak cetlerimin, kablettarih devirlerde, benim gibi soğuk, açlık ve yorgunlukla mücadele eden sert ateşli ruhu uyanıyordu... Onlar gibi ben de galip geliyordum... Ben de onların neslin-den idim...

Gözleri hâla görmeyen (Paul Durand) ı uyandırdım; mafifi, arkadaşım, ateşin ışığını müphem bir surette fark ettiğini söyledi. Harareti fazlaydı. İndirmek arzusuyla ona hafif fakat çok sıcak bir çay veriyordum. Ruzgâr, başlarımızın üzerinde kavakların beyaz iskeletlerini yorgunluktan iki büküm yaparken, ben de arkadaşım bu sıcak mayiden sunuyordum. Bu adam (ölüm) e kendini teslkimeden bir adamdı..

İstirap çekiyor mu idi? Beni temin etti. Yalnız kendini çok zayıf hissediyordu. Bana uzun uzun (Magd) dan bahsetti: Oou